

Пекарський С. П.

К. Ю. Н., доцент,
доцент кафедри оперативного-розшукової
діяльності та інформаційної безпеки,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розвиток суспільних інституцій в освітньому процесі та науковій діяльності характеризується впровадженням механізмів забезпечення академічної доброчесності. В закладах вищої освіти особлива увага, при цьому, приділяється як науково-педагогічним, науковим, педагогічним працівникам так і здобувачам вищої освіти.

Освітня та наукова громадськість, Національне агентство забезпечення якості освіти постійно акцентує увагу на питаннях академічної доброчесності під якою розуміється дотримання етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1, ст. 42]. Дане визначення закріплено в положеннях Законів України: «Про освіту» [1, ст. 42] та «Про вищу освіту» [2, ст. 1 п. 1-1].

- Відповідно суспільні відносини щодо реалізації механізмів забезпечення академічної доброчесності регулюються положеннями статті 42 Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII [1]. Згідно положень даного законодавчого акту порушеннями академічної доброчесності є:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

- надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

- вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання [1, ст. 42].

Також в Законі України «Про освіту» визначені види академічної відповідальності для педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників закладів освіти, а також для здобувачів освіти [1, ст. 42 п. 5, п. 6].

Відповідно до предмету даного дослідження необхідно зазначити те, що Верховна Рада України 18 грудня 2025 року прийняла у другому читанні і в цілому проект Закону про академічну доброчесність, який має реєстраційний № 10392 [3]. Як зазначають розробники даного законопроекту формування культури академічної доброчесності в закладах освіти та наукових установах сприятиме:

- підвищенню довіри до результатів навчання здобувачів освіти;
- підвищенню якості освіти шляхом забезпечення самостійності виконання навчальних завдань, дотримання авторських прав та поваги до результатів інтелектуальної праці інших осіб;

- підвищенню якості і чесності наукових досліджень, забезпеченню персональної відповідальності авторів за результати наукової діяльності;

- формуванню доброчесної поведінки громадян у професійній та суспільній діяльності, зокрема на державній службі, в органах правосуддя, правоохоронних органах, бізнесі тощо [3].

Аналіз даного законопроекту дозволяє дійти висновку про те, що академічна доброчесність розповсюджується на навчальну та наукову діяльність здобувачів освіти, в тому числі і здобувачів вищої освіти. Окремі положення законопроекту визначають систему забезпечення академічної доброчесності у закладах освіти, наукових установах, зокрема забезпечення академічної доброчесності здобувачів освіти тощо [3].

В законопроекті отримали деталізацію види порушень академічної доброчесності, які поділені на основні та додаткові [3]. Відповідно визначені

заходи реагування на порушення академічної доброчесності, принципи та основні правила реагування на порушення академічної доброчесності, підстави академічної відповідальності у разі встановлення факту порушення академічної доброчесності та санкції за порушення академічної доброчесності [3].

Отже, прийняття Верховною Радою України законопроекту «Про академічну доброчесність» та подальше набрання ним чинності передбачає для здобувачів вищої освіти необхідність:

- по-перше – ознайомлення з його положеннями;
- по-друге – чітке дотримання в навчальній діяльності та в науковому пізнанні.

Відповідно етичні аспекти освітньої та наукової діяльності здобувачів вищої освіти через реалізацію механізмів забезпечення академічної доброчесності спрямовані на якість результатів освіти і наукових здобутків.

Список літератури

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Дата оновлення: 30 жовтня 2025 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. Дата оновлення: 22 вересня 2025 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

3. Верховна Рада України 18 грудня 2025 року прийняла у другому читанні і в цілому проект Закону про академічну доброчесність, реєстр. №10392. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/269207.html>.